

РЕЛІГІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЗАХІДНИХ УКРАЇНЦІВ В УМОВАХ РАДЯНСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ 1939–1941 РОКІВ.

Хом'як П.

доктор філософії (PhD),

докторант кафедри всесвітньої історії

Волинський національний університет імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

Радянсько-німецькі договори підписані у переддень Другої світової війни визначили долю земель Західної України, які відійшли до складу УРСР. Не секрет, що більшість жителів Західноукраїнських земель зустріли радянську владу дуже обережно. Знаючи про особливості та методи радянського режиму щодо українців Центральної і Східної України, котрим в 20-30-х роках ХХ століття випало нещастя опинитися в складі Союзу РСР, загалом жителі Західноукраїнських земель зустріли радянську владу досить насторожено [4, с. 184–185].

І хоча частина жителів західноукраїнських терен покладали надії на позитивні зміни у соціально-економічному та культурному житті, пов'язуючи їх із радянізацією, реалії, досить швидко, розвіяли ейфорію від нововведень [3, с. 113–114]. Адже радянська влада принесла на землі західних українців ломку існуючих суспільно-політичних та соціально-культурних відносин, репресії, докорінну перебудову суспільства та соціальні потрясіння. Було оголошено поза законом громадські організації, заборонено діяльність політичних партій, розпочалися арешти громадських діячів (українців, поляків, євреїв), відбувся тотальний наступ на Церкву [1, с. 400–402]. Із особливою ворожістю нова влада поставилася до Української Греко-Католицької (УГКЦ) та Римо-Католицької Церков (РКЦ), які увиразнювали релігійну окремішність та ідентичність мешканців Західної України.

Релігійна ідентичність мешканців Західноукраїнських земель суттєво різнилася від релігійної ідентичності та свідомості українців, що походили із Центральної чи Східної України. І це зрозуміло, адже, на Західноукраїнських землях, окрім прихожан Православної Церкви, яка була взята під цілковитий контроль в радянською владою, більшість українців були прихожанами саме РКЦ та УГКЦ, котрі абсолютно були не підконтрольній радянській владі, а отже оголошені ворожими для неї, фактично цим поставлені поза законом [4, с. 199].

Не секрет, що історично склалося так, що Українська Греко-Католицька Церква мала особливо високий авторитет, а тому потужні

позиції на землях Західної України. Авторитетний та багатолітній очільник УГКЦ митрополит Андрій Шептицький, віддаючи собі розуміння усієї складності ситуації намагався знайти порозуміння з радянською владою і запобігти нищенню Церкви закликав священників дотримуватися політичної нейтральності. Одночасно Андрій Шептицький робив спроби добитися від нової влади права на релігійну свободу громадян. При цьому він посилався на статті Конституції СРСР 1936 року, нагадуючи, зокрема, священникам, що у боротьбі з атеїстичною пропагандою вони повинні використовувати усі релігійні права, даровані радянською конституцією, а в листі до завідувача львівським обласним відділом народної освіти, протестуючи проти атеїстичної пропаганди в школах, знову апелював до положень Конституції СРСР [4, с. 204].

Однак, ці та інші заяви не допомогли. Конституційні права громадян на релігійну свободу на практиці не дотримувалися, радянська влада намагалася позбавити Церкву впливу на суспільство. Власне, після окупації Західної України, радянська влада не застосовувала фронтального наступу на Церкву, а низкою кроків позбавляла релігійні громади можливості матеріально утримувати священників, церковні інституції, а духовенству впливати на вірних [2, с. 81]. З перших же місяців совєцької окупації органами нової влади на місцях було обліквано усю церковну землю, у період осені 1939 – червня 1941 років землях Західної України було ліквідовано значну кількість храмів та каплиць УГКЦ та РКЦ, розпочалися репресії проти священників [2, с. 81]. Частина церковних будівель була націоналізована, що, як правило, означало переоблаштування культових споруд під господарські та інші приміщення, наприклад склади, спортивні зали, стайні, клуби, тощо. Відбулося суттєве скорочення кількості чоловічих монастирів та монахів, ліквідовано усі жіночі обителі та чернечі доми, конфісковано монастирські книгозбірні та архіви, більшість із яких була знищена.

Репресії проти священнослужителів особливо посилилися напередодні німецько-радянської війни [2, с. 82–83]. Однак, незважаючи на усі зусилля радянського режиму, наслідки антирелігійної кампанії 1939–1941 років залишилися більш ніж скромними. Культ войовничого атеїзму закріпився у свідомості мешканців Західної України, як одне з найнеприємніших переживань у часи перебування під радянською владою. Мешканці Західної України, пропри все, міцно трималися за свою релігійну ідентичність.

Література:

1. Історія Волинині: видання друге, змінене і доповнене / наук.ред М. М. Кучерепа. Луцьк : Надстир'я, 2024. 672 с.
2. Кучерепа М., Степанюк С. Волинь 1939–1941 рр.: радянська, репресії і опір радянському тоталітаризму. *Радянські репресії в Західній Україні у 1939–1953 рр.* : колективна монографія / за ред. О. Каліщук, Л. Стрільчук, та О. Разиграєва. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 51–104.
3. Стрільчук Л. Радянська та репресії на землях Західної України у період вересня 1939 р. – червня 1941 р. *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис*. Число 30. Видавничий дім «Гельветика», 2024. С. 113–118.
4. Стрільчук Л., Хом'як П. Радянська духовної сфери Волині (вересень 1939 – червень 1941 роки). *Волинь у роки Другої світової війни: соціально-політичне становище, міжетнічні взаємини, адянізація* : колективна монографія/ за ред. Л. Стрільчук. Рига, Латвія : «Baltija Publishing», 2025. С. 184–206.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-618-1-31>

INSTITUTIONAL DIMENSIONS OF THE UKRAINIAN VOLUNTEER MOVEMENT IN IRELAND

Churkina V. G.

*Candidate of Art History, Master of Management
Sligo, Ireland (Kharkiv, Ukraine)*

Gryshchenko T. V.

*Master of Culture and Art
Sligo, Ireland (Ivano-Frankivsk, Ukraine)*

The large-scale displacement of Ukrainians caused by the full-scale Russian invasion has significantly intensified migration processes across Europe, including Ireland. In these conditions, the issue of social adaptation and integration of displaced persons becomes especially relevant. One of the most effective mechanisms facilitating this process is volunteering, which not only provides immediate assistance but also promotes social cohesion, intercultural dialogue, and the preservation of national identity. The institutional dimension of the Ukrainian volunteer movement in Ireland is